

Mit olvas a diák?

Könyves Tóth Lilla – aki 1960-tól 1970-ig volt a Szent István Gimnázium könyvtáros-tanára – publikációinak egyike, amely a Budapesti Nevelő 1966. 4-5. számában jelent meg Az iskolai könyvtár és a könyvtáros az oktatási reform szolgálatában címmel, igen érdekes írás. Ebben a dolgozatában a szerző beszámol az iskola tanulóinak olvasáskultúrájáról – egy teljes körű felmérés alapján. Ez a felmérés vizsgálta a tanulók szociális helyzetét, elfoglaltságuk mértékét, szabadidős szokásait, kitért olvasmányaik forrására, szemügyre vette olvasási szintjüket is. Célja az volt, hogy bizonyítsa az iskolai könyvtár fontosságát.

1966–1996

Harminc év, megannyi változás. Vajon milyen eredményeket tárna fel ma egy hasonló felmérés? – ez a kérdés foglalkoztatott, amikor egy hasonló vizsgálat lefolytatására, elkészítésére szántam rá magam. A kérdőív összeállításánál figyelembe vettem jeles elődöm kérdéssorát, hiszen az összehasonlítás alapjául csakis ez szolgálhatott. Olvasási szokásokról, a kötelező és kedvelt olvasmányokról, a családi könyvtári háttérrel, az olvasás és a szabadidős tevékenységek kapcsolatáról kívántam tudakozódni.

A vizsgált osztályokat a 8. és a 10. évfolyamból választottam – tehát a 14 és 16 éveseket képviselik – különböző iskolatípusból. A 8. évfolyamot három V. kerületi általános iskola egy-egy osztálya (50 fő), valamint a Veres Pálné Gimnázium és az Eötvös József Gimnázium hatosztályos iskolaszervezetben tanuló kisgimnazistáinak másodikosai képviselik ugyancsak egy-egy osztállyal (55 fő). A 14 éves korosztály a felmérésben résztvevők 40 százalékát teszi ki. A 10. évfolyamot az Eötvös József Gimnázium hagyományos négyosztályos gimnazistáinak egy II. osztálya, és hatosztályos tanulóinak egy IV. osztálya (mindkét osztály német tagozatú), valamint a Veres Pálné Gimnázium négyosztályos gimnazistáinak egy II. osztálya (93 fő) képviseli. A 16 évesek korosztályát a budapesti Szent István Gimnázium négyosztályos másodikosai és hatosztályos negyedikesei teszik teljessé. Ez utóbbi osztály matematika tagozatos (64 fő). A 16 évesek a résztvevők 60 százalékát adják. A felmérésben összesen 262 tanuló vett részt.

A tanulók saját könyvtára

Íme, néhány érdekes adat a tanulók saját könyvtáráról, saját könyvgyűjteményük gyarapításának mértékéről, valamint a szülők könyvtárának nagyságáról, az elmúlt harminc év változásainak hatásáról.

Az 1966-os felmérés összegezése szerint a tanulók 94,9%-ának van saját könyvtára. A szülők 14,8%-ának 500 kötetten felüli, 8%-nak pedig 1000 kötetes könyvtára van. S a felmérésben részt vett 750 tanulónak csak 3%-a nem vásárol vagy nem kap évente legalább 5 könyvet. A mai állapot szerint nem volt olyan tanuló, akinek – a szülőké mellett – bevallottan ne lenne saját könyvtára. (Ez persze lehet csupán egy polcnyi, de Könyves Tóth Lilla meghatározása szerint legalább 20 kötet.)

A tanulók becsült adatai szerint a családok több mint 50%-ának 1000 és 5000 kötet közötti a könyvtárak, 11%-uk pedig 5000 kötetnél nagyobb házi könyvtárat jelöl meg. A válaszok ugyan becslésen alapulnak, s csak fenntartással fogadhatjuk őket, de minden esetben megbeszéltük, hogy egy polcra kb. hány kötet könyv fér, és ennek alapján igyekeztek becslésüket megtenni. A fejlődés óriási.

Becslés alapján válaszoltak a tanulók arra a kérdésre is, hogy évente hány kötet könyvvel gyarapodik saját könyvtárak. 3–10 könyv közötti adatot jelölt meg 54%, s itt nem volt köztük különbség sem az életkor, sem az iskolatípus szerint. 11–50 közötti kötetgyarapodást 43% tüntetett fel. (A fennmaradó 3% 50 feletti kötettszámot jelölt meg. Ezt az adatot kicsit valószínűtlennek tartom). A tanulók részben a szülőktől, barátoktól kapják a könyveket, részben maguk vásárolják. Mégis emelkedik a könyvek értéke? A családi könyvtárak magas kötettségű talán az indokolhatja, hogy a 16 évesek 69%-ának, a 14 évesek 51%-ának a szülei felsőfokú végzettségűek, akik igényes háttérbázist alakítottak ki maguk és családjuk számára. (Gimnazista, illetve általános iskolás kategóriáknál ez az adatpár 67, illetve 42%).

Olvas-e a diák?

A kérdőív készítése közben és a vizsgálatok során több szkeptikus véleménnyel találkoztam: nem olvasnak a gyerekek. Mint iskolai könyvtáros, magam is többször elcsodálkoztam, ha nem ismertek olyan könyveket, amelyeket korukhoz illően talán már ismerniük lehetett volna. S éppen ezért voltam kíváncsi, vajon mennyire vagyunk felületesek a megítélésükkel kapcsolatban? Mit mondanak ők, hogyan látják magukat, vajon ki a listavezető a legnépszerűbb írók között, s milyen kört ölelnek át a minden kényszer nélküli, szabadon választott olvasmányok?

Milyen helyet tölt be az olvasás tanulóink szabadidejének eltöltésében? Könyves Tóth Lilla felmérése szerint az István Gimnázium tanulói 1966-ban első helyként jelölték meg az olvasást a szabadidős tevékenységek között – 39,6%-uk vélekedett így. Az olvasást követően a sport foglalkoztatta leginkább őket, a televízió a 4. helyen állt. A zenehallgatás, valamint az aktív zenélés az 5–6. helyet foglalta el.

Lássuk, mi a helyzet 1996–1997-ben! A szabadidős tevékenységek gyakorisági sorrendjének megállapításához a 12 féle megadott tevékenységet (ezek egyezők az 1966-os „legkedvesebb szórakozás” felsorolással) értékelték 1–12. sorszámozással. A 16 éves fiúknak csupán 4%-a teszi első helyre az olvasást az egyéb szabadidős tevékenységek között. Azonos arányban a tévézéssel. Ezt messze megelőzi a sport és a hobbi mint kapcsolódási lehetőség. A felmérés során több kérdésnél különválasztottam a lányok eredményeit a fiúktól, annyira különbözőek egy-egy korosztályon belül is. A 16 éveseknél a lányok 13%-a teszi első helyre az olvasást. A 14 évesek nagyobb arányban jelölik meg első helyen az olvasást a szabadidős tevékenységek között; itt is látható a fiúk és a lányok közötti különbség a lányok javára (21:16). A zenehallgatás 1966-ban is előkelő helyet foglalt el a szabadidős tevékenységek között: az 5. helyre került – a tanulók 5,4%-a jelölte meg kedvenc időtöltéséül. Ma a lányoknál – mind a 14, mind a 16 évesek körében – ez a tevékenység vezet.

Nem ilyen szomorú azonban a kép, ha figyelembe vesszük, hogy a tanulók 75, illetve 55%-a a 2. és 7. hely között, tehát a lehetőségek első felében jelölte ki az olvasás helyét szabadidős tevékenységei között. S akkor sem, ha visszatekintünk egy korábbi kérdésre, melynél szabadon válaszolhattak arra a kérdésre, mit szoktak csinálni szabadidejükben. Megfigyeltem, hogy a diákok hány százaléka említi meg itt az olvasást. A 16 évesek 37, illetve a 14 évesek 52%-a. Tehát a 14 évesek többet olvasnának?

Érdekes külön is megfigyelni a kisgimnazisták olvasási szokásait. Ők a legtöbbet olvasók. Mi lehet ennek az oka? Több idejük volna? Ezeknek a gyerekeknek az 52%-a napi 2–4 órát tanul. Sokuk aktívan sportol. Jól tanuló, jó képességű gyerekek, ezért

kerülhettek hatosztályos gimnáziumokba, valószínűleg szülői kezdeményezésre, de egyéni ambícióik is nyilván erősebbek kortársaikénál. Más tevékenységek nem kötik le annyira megmaradt idejüket. Talán a hatosztályos gimnáziumi tanterv megengedi számukra, hogy a tananyaggal hosszabb ideig, mélyebben foglalkozzanak, s a tankönyvek mellett „több könyvvel” mélyítsék el tudásukat a történelem, földrajz, irodalom és egyéb tantárgyak területén. S ha ez így van, akkor ez egy nagyon pozitív jelzés számunkra.

Néhány gondolat a Mit csinálnak legszívesebben a szabadidejükben? kérdésre adott válaszokkal kapcsolatban. Kvantitatív értékelés nélkül: nagyon sokan válaszolták azt, hogy pihenni, aludni szeretnének. S nem azért engedték ezt meg maguknak, mert komolytalanul fogadták a kérdést. A későbbiekben is megbizonyosodhatunk arról, hogy e tanulók kikapcsolódni vágnak. Felmértem, hogy mennyi időt töltenek tanulással (az iskolán kívül), s az adatokból kiolvasható – amit sokszor és sokat hallunk a médiából, a pedagógusoktól, a gyerekektől egyaránt –: a gyerekek átlagosan (az iskolai tanórákkal együtt) napi tíz órát töltenek tanulással, azaz olvasással is!

Az emlékezetes olvasmány

Arra a kérdésre, hogy gyermekkorukban meséltek-e a tanulóinknak otthon – s nem volt olyan gyerek a 262 között, akinek ne olvastak volna! –, az volt a válasz, hogy igen, meglehetősen gyakran. Egy-egy osztályból csak néhány gyerek akadt, aki a „ritkán” választ jelölte meg. Egy tanulmányban olvastam, hogy az alacsonyabb iskolai végzettségű nők ritkábban olvasnak a gyerekeiknek, a magasabb iskolai végzettségűek jobban tisztában vannak a mesélés fontosságával. Ebben a fel-

mérésben azonban ez nem igazolódott be: a „ritkán” választ adott gyerekek szülei között fele-fele arányban voltak a felső-, illetve a középfokú végzettséggel rendelkező anyák.

„A jó mesehallgatóból lesznek a jó olvasók” – mondja *Vekerdy Tamás*. Kíváncsian vártam, mit jelölnek meg a tanulók első, emlékezetes olvasmányukként. Vajon mit olvastak először? Vajon mit olvastak el elsőnek egyedül? Hiszen az olvasás – s ezt megint *Vekerdy Tamás* mondja – segít élni. Átélni és túlélni is. S ha mint jó szülők, „felverteztük gyerekeinket a mese varázseszközével, hogy el tudják viselni a megpróbáltatásokat”, hogyan haladnak tovább ezen az úton a gyerekeink önállóan? Találkoznak-e jó regényekkel, hogy megtanuljanak eligazodni a világ dolgaiban? Mert a jó regény „a valóságot még mélyebben ragadja meg, mint a mindennapi élet vagy a tudományos elemzés... világertelmezés”.

A 262 tanulóból 57-en nem válaszoltak a kérdésre – ez majdnem 22%. Úgy is mondhatnánk: az egyötödük. Ez a szám nagyon magas, és mindenképpen megszívlelendő tanulságokat rejt magában mind a pedagógusok, mind a könyvtárosok számára. Már ezért az egy tényért is érdemes volt a felmérést elvégezni! Böven van feladatunk!

A feltüntetett írókat összevetettem az arra a kérdésre adott válaszokkal, ahol a tanulóknak három legkedveltebb magyar írójukat kellett megjelölniük, s kíváncsi voltam, hogy

---

A kérdőív készítése közben és a vizsgálatok során több szkeptikus véleménnyel találkoztam: nem olvasnak a gyerekek. Mint iskolai könyvtáros, magam is többször elcsodálódtam, ha nem ismertek olyan könyveket, amelyeket korukhoz illően talán már ismerniük lehetett volna. S éppen ezért voltam kíváncsi, vajon mennyire vagyunk felületesek a megítélésükkel kapcsolatban? Mit mondanak ők, hogyan látják magukat, vajon ki a listavezető a legnépszerűbb írók között, s milyen kört ölelnek át a minden kényszer nélküli, szabadon választott olvasmányok?

---

emlékezetes olvasmányuk szerzőjét feltüntetik-e közöttük. Talán nem meglepő az adat: 35% igen! A gyermekkori emlékezetes olvasmányok tehát elkísérik a diákokat.

Hogy miért őrizték meg emlékezetükben ezeket az olvasmányokat, a sablonos „tetszett” (36%) válaszon túl kiemelték a cselekmény fontosságát (24%), a hősszel való azonosulás motívumát (12%), a mondanivaló fontosságát (8%), a nyelv és a stílus szépségét (6%). Íme néhány, az emlékezetben tartást motíváló szubjektív vélemény: *Gárdonyi Géza Egri csillagok*-járól: „Ez az első, amit egyedül olvastam el.” *Tolkien Gyűrűk ura* című regényéről: „Más világban játszódik.” *Fehér Klára* műveiről, a *Mi szemüvegesek*-ről: „Ez volt az első olyan könyv, ami csak az enyém volt, mert a nővéremnek nem volt szemüvege.” *Ransome Fecskék és fruskák* című könyvéről: „Felváltva olvastuk egymásnak az ikertestvéremmel – ezen tanultunk meg olvasni.” *Defoe Robinonjáról*: „Annyira tetszett, hogy éjszaka zseblámpával olvastam a takaróm alatt.” És egy negatív motiváció *Móra Ferenc Kincskereső kisködmön*-járól: „Nehezen birkóztam meg vele, nem értettem.”

Az emlékezetes olvasmányok sorrendje a következő:

Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Molnár Ferenc: Pál utcai fiúk; Fekete István: Tüskevár; Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön; Jókai Mór: Kőszívű ember fiai; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig; Fekete István: Téli berek; Defoe: Robinson; Dumas, A.: Három testőr; Kästner, E.: A két Lotti; Milne: Micimackó; Móra Ferenc: Aranykoporsó; Saint-Exupéry: A kis herceg; Tolkien: Gyűrűk ura; May, K.: Winnetou; Verne: Két évi vakáció; Örkény István: Egyperces novellák; Hemingway: Az öreg halász és a tenger; Travers: Mary Poppins.

Jól ismert szerzők, jól ismert és jó (!) műveit tartalmazza a sor. A magyar és a világirodalom klasszikusait és jó regényeket, amelyek segítségével a tanulók az életet megértik és megtanulják elviselni. Azt hiszem, nem is akad köztünk senki, aki a fenti húsz művet nem olvasta volna. S nemcsak azért, mert jók, mert ismertek, hanem... miért is? Közülük kerülnek ki kötelező olvasmányaink. S ez azt jelenti, nagyon fontos, mikor mit adunk a gyerekeink kezébe, s hány éves korukban mit ajánlunk nekik. S hogy vegyük észre, kik azok a szerzők, akiket kihagytunk, akiket nem vettünk figyelembe, pedig fontos lenne gyermekeink számára.

A felmérés egyik kérdése a tanulók kötelező olvasmányaira vonatkozott. Fel kellett sorolniuk, meg kellett jelölniük, melyek voltak, amelyeket el is olvastak, s még azt is kértem tőlük, egy megkülönböztető jellel tüntessék fel, tetszett-e nekik a mű. A tanulók jobbra azonos műveket soroltak fel, s mindről megjegyezték, hogy el is olvasták, sőt, nagy százalékban azt is feltüntették, hogy tetszettek nekik a szóban forgó művek! A válaszokkal ezért nem igazán tudtam mit kezdeni, hiszen rendszerint azt halljuk a diákoktól, hogy ami kötelező, azt nem is szívesen olvassák, az nem tetszhet nekik, az nem lehet jó. Az emlékezetes olvasmányok sora, és kedvelt szerzőik, akiknek köre a kötelező olvasmányok szerzőivel sokszor azonos, ennek ellentmondanak. Mégis egy tanulság. Az általános iskolák nyolcadikosainak kötelező olvasmányait talán érdemes lenne újból átgondolni. *Thomas Mann Halál Velencében*, valamint *Mario és a varázsló* című művei, illetve *Gogol Revizora* nem biztos, hogy a legmegfelelőbbek a 14 éveseknek.

Kedvelt szerzők

A kedvelt szerzők listavezetője mind a magyar, mind a világirodalom esetében számomra meglepetés. *Lőrincz Judit A bennünk élő könyvek* című tanulmányában székelyföldi pedagógusjelöltek olvasáskultúráját vizsgálva, hasonló rangsorról számolt be (= *Magyar olvasáskultúra határon innen és túl*. Közép-Európa Intézet, Bp. 1993, 149–163. old.). A magyar íróknál első helyen Jókai Mór áll, 12%-kal megelőzve a kalandos-humoros regények szerzőjét, az igen népszerű *Rejtő Jenőt*. Ez utóbbi regényeiben megvan az a *vagányság*, ami nagyon imponál a fiataloknak, és a barátságáról is szólnak történetei, s

barátkozásnak ebben az életkorban nagy szerepe van. Fiúk és lányok egyaránt olvassák. A groteszk, ironikus irodalmat különösen a 16 éves korosztály kedveli. Ez magyarázza Örkény István előkelő helyét a rangsorban. S mivel mint korábban említettem, emlékezetes olvasmányuk szerzőjét a tanulók 35%-a egyúttal kedvelt írójaként is feltüntette, mindez a további szerzők szerepeltetésének magyarázatát adja. *Shakespeare* a diákoknak mozgalmas, kalandos, romantikus, játékos; drámáiban sok a „krimi-elem”. *Agatha Christie* pedig ugyanolyan népszerű – főként a lányok körében –, mint Rejtő a fiúknál, s őt olvassák szabadidejükben.

Három-három kedvelt szerzőt jelölhettek a diákok, de nem jelöltek meg mindannyian ennyit. A magyar írókra a 16 évesek 84%-a, a 14 évesek 75%-a adott jelölést, míg világirodalmi szerzőkre ez az arány 81, illetve 59. Itt is a 16 évesek jelöltek többet. Összesen 108 magyar és 156 világirodalmi szerző szerepel a „toplistán”. Érdekes megjegyezni, hogy Vernét nagyon sokan magyar szerzőként tüntették fel. A századforduló magyarosítási hullámának hatása máig él még a fiatalok körében is! (Egy-két esetben előfordult ez Karl May-jal is.) Ellenpélda, amely főként a Szent István Gimnázium diákjai körében fordult elő, amire még az is magyarázatot adhat, hogy itt nagyobb a fiúk aránya, a többi iskolában egy-egy osztályban a lányok vannak túlsúlyban – és körükben népszerűvé vált a fantasy műfaj. Ennek magyar szerzői – például *Novák Csanád*, *Nyulászi Zsolt* – felvett, idegen hangzású írói álnevet használnak, s a diákok egy része idegen szerzőként tüntette fel őket.

Az alábbi listán az első 15 legtöbb szavazatot kapott író-tüntettem fel. Rajtuk kívül még nagyon sok szerző neve bukkant fel, olyanoké, akiket csak egy-két-három tanuló említett meg.

A diákok által olvasott, népszerű szerzők (%-ban)

Magyar irodalom		Világirodalom	
1. Jókai Mór	34	1. Shakespeare	16
2. Rejtő Jenő	22	2. Christie, A.	12
3. Mikszáth Kálmán	20	3. Verne, J.	11
4. Örkény István	19	4. Molière	7
5. Gárdonyi Géza	18	5. May, K.	7
6. Fekete István	15	6. Durel, G.	5,5
7. Móricz Zsigmond	14	7. Hugo, V.	5
8. Karinthy Frigyes	10	8. Dumas, A.	4
9. Móra Ferenc	8	9. Merle, R.	4
10. Arany János	4	10. Tolkien	4
11. Ady Endre	3	11. Hemingway, E.	3
12. Molnár Ferenc	2,5	12. Saint-Exupéry	2,5
13. Lőrincz L. László	2,5	13. King, St.	2,5
14. Nemere István	1,5	14. Voltaire	2,5
15. Szabó Magda	1	15. Cook, R.	1,5

Mit olvastak az utóbbi időben?

A tanulóknak a legutóbbi időszakban átélt könyvélményeiről kellett beszámolniuk. Nem jelöltem meg időhatárt, hogy az ne befolyásolja őket, szabadon válaszolhattak, lehetett az intervallum az utóbbi egy év is. A gyerekeknek csak 8%-a nem válaszolt erre a kérdésre. A 241 diák 38 magyar szerző 114 művét, a világirodalomból pedig 117 szerző 223 művét jelölték meg. Ez összesen 155 író 337 alkotását jelenti. Ezen kívül 71 ismeretközlő irodalmat is feltüntettek. Ez így összesen 408 kötetet tesz ki, ami igazán nem

nagy szám, hiszen ez azt jelenti, hogy egy tanulóra két könyv sem jut. Ami ennél rokonszenvesebb, hogy a világirodalmi szerzők széles köréből válogattak, főképp a lányok, s hogy a kortárs világirodalom jeles képviselőit is olvassák, s egyáltalán a modern irodalom reprezentánsan szerepel a megadott címek között. *Hrabal, Orwell, Kundera, Eco, Hesse, Szolzsenyicin, Boris Vian, Vonnegut, Asimov, Keruac, Salinger, Huxley* nevét találjuk olvasmányaik szerzői között. A legolvasottabbak az Eötvös Gimnázium hatosztályos gimnazistáinak IV.-es leányai. Őket követik a Veres Pálné Gimnáziumot képviselő osztályok leánytanulói.

Az ebbe a korosztályba tartozó tanulók ízlése rendkívüli mértékben befolyásolható, képlékeny, személyiségfejlődésükkel párhuzamosan alakulóban van. Jellemzően megállapítható, hogy az éppen olvasott művek szerzőit jelölik meg kedvelt írójukként. A kalandos, szórakoztató regények mellett nagy számban olvasnak olcsó sci-fit, avagy thrillert (*Christon, Forsyth*). *Robin Cook, Stephen King* neve is gyakran szerepelt a válaszokban. A fantasy típusú művek népszerűsége is nő – főleg a fiú körében.

A megjelölt irodalmaknak csak 24,5%-a magyar szerző műve. Ez nagyon kevés. S ezek között is Rejtő viszi el a pálmát. De megemlítik *Tamási Áront, Fehér Klárát, Hunyadi Józsefet, Szerb Antalt, Ottlikot*, s a valószínűleg tévébeli szereplése óta ismertebb *Vámos Miklóst*. A már más viszonylatokban emlegetett klasszikusok mellett, nő a magyar fantasy írók – és a *L. L. Lawrence*-ként is ismert *Lőrinc L. László* – népszerűsége is.

Mit várnak olvasmányaiktól?

„Egy jó regénytől azt várom, hogy...” – így kezdődött az egyik kérdés. A mondatot az 1–12-ig megadott választási lehetőségek kiválasztásával, beépítésével kellett befejezniük. Több variációt is választhattak, de maximum ötöt. Íme, a sorrend:

elszórakoztasson	76%
kikapcsolódást nyújtson	70%
ismereteket közöljön	49%
újat mondjon	40%
pihentessen	33%
összefüggéseket tárjon fel	29%
az ábrázolás legyen valószerű	23%
ironikus, groteszk legyen	21,5%
példát állítson	17%
gyönyörködtessen	13%
erősítsen meg	8%
igazolja elképzeléseimet	8%

Tehát a tanulók elsősorban kikapcsolódásra, pihenésre vágnak. A fenti válaszok számomra túl kényelmesnek, túl racionálisnak mutatják a 14, 16 éves diákokat, de ennek talán csak az előre megadott választási lehetőség volt az oka.

Milyen műfajú könyveket kedvelnek?

A tanulóknak tizenkét műfajmegjelölés közül kellett kiválasztaniuk és rangsorolniuk az általuk első három helyen preferált műfajt. A gyerekek következetesek. A jó regénytől azt várják, hogy elsősorban kikapcsolódást nyújtson számukra, szórakoztassa, pihentesse őket. És azokat a műveket olvassák, amelyektől ezt kapják. Amelyeket kedvelnek: ezek pedig a kalandregények, a szórakoztató regények, a krimik. De – mint fentebb láthattuk – olvasmányaik között vannak a nekik tetsző klasszikus regények is.

A legtöbben (77) a „kalandregényt” tették az első helyre. A második legtöbb szavazatot a „krimi” (38) műfaja kapta. Harmadik helyre a „szórakoztató regény” került. Az alábbi öt kategória kapta a legtöbb szavazatot az I., a II. és a III. helyre:

I.	II.	III.
kalandregény (77)	krimi (38)	szórakoztató regény (41)
klasszikus regény (40)	kalandregény (37)	kalandregény (35)
szórakoztató regény (29)	szórakoztató regény (36)	krimi (34)
krimi (28)	modern regény (33)	sci-fi (25)
modern regény (25)	történelmi regény (32)	klasszikus regény (24)

Milyen időszaki kiadványokat olvasnak?

Czirók Judit a Tanító 1997. 3. számában 7–10 éves gyerekek olvasási szokásairól számol be. Számomra meglepőek voltak a tanulmányban a kisgyermekek újságolvasási szokásait tükröző adatok. A cikk szerint a vizsgálatba bevont 434 gyermek által leírt 597 adat 82-féle újságot tartalmaz. Ez semmiképpen nem jelenthet rendszeres olvasást, nyilván a belelapozás szintjén, illetve címük ismeretében jelölhettek meg a tanulók ilyen nagy számú periodikát.

A felmérésben szereplő 14 éveseknek ugyanis 29%-a semmilyen időszaki kiadványt nem olvas rendszeresen. A 16 éveseknek 19%-a vallotta ugyanezt. S ha olvasnak is, akkor az a 14 éves általános iskolásoknál a tévéújságokra, a Bravóra, a Kreténre korlátozódik. A kisgimnazistáknál már előfordul az Élet és Tudomány, a História és a különféle természettudományos folyóiratok is. A 16 évesek már komolyabb olvasók: napilapot a fiúk rendszeresen olvasnak, a lányok inkább folyóiratokat, magazinokat, de azok széles választékát. Főleg a fiúk válaszaiban, igen széles választékban fordulnak elő az érdeklődési körüknek megfelelő, számítástechnikával foglalkozó folyóiratok. A történelemmel, természettudománnyal foglalkozó tudományos folyóiratok mellett előfordulnak olvasmányaik között a hobbijukkal kapcsolatos magazinok is: a sport, az autózás, a lakáskultúra témaköreiben. Az Eötvösbe járóknál érezhető az iskolában rendszeresen működő filmklub hatása: többféle filmtudományi lapot is olvasnak.

A napilapok népszerűségi listáját a Népszabadság vezeti, a hetilapokét a Heti Világgazdaság, ezt második helyen követi a Nők Lapja. Ez utóbbi adatok véleményem szerint nagyrészt a családi olvasási szokásokat tükrözik.

	NAPILAP	HETILAP	FOLYÓIRAT
14 éves	7/59	11/52	19/99
16 éves	9/129	24/134	56/162
Összesen	9/188	26/186	61/261

A törtjel előtt álló szám azt tükrözi, hogy a tanulók válaszaiban hány féle lap szerepel, a törtjel utáni pedig az említések számát jelenti. Tehát a 202 tanuló által leírt 635 adat 96-féle időszaki kiadványt jelöl.

Segédkönyvek használata

Az egyik kérdéssel arra kerestem a választ, hogy a megkérdezett tanulók milyen ismeretközlő kiadványokat használnak a tanuláshoz, az iskolai feladatok megoldásához. Válaszaikat példákkal kellett illusztrálniuk. A 16 éves fiúk 35%-a, a 14 éves fiúknak 29%-a

nem használ semmilyen segédkönyvet! A 16 éves lányoknál ez az arány 19%, míg a 14 éves lányoknál 21%! A miértre nem kérdeztem rá, így csak jó szándékú következtetéseket tehetek. A fiúk kevésbé szorgalmasak, mint a lányok, de ez az átlagosan 26%-os *nem*, mindenképpen magas arány. E téren tehát bőven van mit tennie pedagógusnak, könyvtárosnak egyaránt. Minden ma érvényes gondolatot, ötletet Könyves Tóth Lilla már harminc évvel ezelőtt megfogalmazott: „A tananyaggal párhuzamos olvasás nem képzelhető el másképp, minthogy valamilyen módon irányítjuk a tanulók figyelmét a könyvekre. A könyvek ajánlása nem egyedül a könyvtáros feladata, hanem valamennyi pedagógus kötelessége. Az osztályfőnökök, a szaktanárok pedagógiai tekintélye támasztja alá a legtermészetesebben egy-egy könyv értékét tanulóink szemében. Olykor elegendő, ha a tanár lelkesedéssel megemlíti egy-egy könyvet valamely probléma megvilágítása közben.”

A példákat említők többsége lexikonokat, szótárakat sorol általánosságban, de azért a konkrét könyvek sora is bőszeges a matematika, a történelem, az irodalomtörténet és a természettudományok körében.

Tanulságok

Dolgozatom egyes fejezeteinél mindvégig igyekeztem utalni pedagógiai tanulságokra, a könyvtárosok és a pedagógusok szerepének fontosságára tanulóink olvasóvá nevelésének folyamatában. A könyvtáros-tanár fontos kötelessége ez: így járul hozzá az oktatómunka színvonalának emeléséhez. Fontos, hogy az iskolai könyvtáros ismerje az iskola nevelési célkitűzéseit, tanterveit, sőt, a NAT értelmében a könyvtárhasználati makro- és mikroterv-készítés is feladata. Segítenie kell a szaktanároknak is a könyvtárhasználati ismeretek gyakoroltatásánál. Meggyőződésem, hogy ezáltal az is kiegyenlítődik, amire a könyvtárosok sokat panaszkodnak: azaz a pedagógusokhoz képest hátrányos megkülönböztetésük, sőt a tekintélyük is megnőhet így. A kollégákkal való együttműködés, egymás kölcsönös tisztelete különösen fontosnak tűnik a diákok érdekében. Ahogyan ezt Könyves Tóth Lilla oly szépen megfogalmazta már 1966-ban: „A tanárok és a könyvtáros állandó, közös tevékenységének tükrében domborodik ki legjobban az iskolai könyvtár pedagógiai szerepe középiskolás tanulóink fejlődésében.”